

UDC 811. 111:81'35

АДВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Tetiana Ketova

senior lecturer at the Department of Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies and Design
(2, Mala Shyianovska St., Kyiv, 01011); e-mail: ketova.t@knutd.com.ua;
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5480-4798>

Vitalina Denysenko

senior lecturer at the Department of Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies and Design
(2, Mala Shyianovska St., Kyiv, 01011); e-mail: denisenko_vitalina@ukr.net;
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-4918-5830>

Isakova Yelizaveta

PhD, associate professor at the Department of Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies and Design
(2, Mala Shyianovska St., Kyiv, 01011); e-mail: k_im@knutd.edu.ua
orcid: [https:// 0000-0002-8487-042X](https://orcid.org/0000-0002-8487-042X)

Анотація

У статті досліджується процес адвербіалізації в сучасній німецькій мові як один із найважливіших шляхів вторинної деривації, що відіграє ключову роль у динамічному розвитку її морфологічної, синтаксичної та семантичної системи. Метою роботи є виявлення та систематизація морфологічних, синтаксичних та семантичних особливостей адвербіалізації, а також визначення її функціональної ролі у формуванні мовної гнучкості та багатовимірної виразності сучасної німецької мови. Для досягнення цієї мети застосовано комплекс методів: структурно-семантичний, описовий та порівняльний, що дозволили простежити закономірності переходу лексем з інших частин мови, передусім прикметників та іменників, у розряд прислівників та визначити рівень їх граматикалізації та лексикалізації.

Результати дослідження показують, що адвербіалізація реалізується через морфологічні, синтаксичні та семантичні моделі, які різняться за ступенем формального маркування та функціональною автономією. Адвербіалізовані одиниці характеризуються високою лексико-граматичною мобільністю, активно функціонують у сучасному мовленні як засіб економії мовних ресурсів, уточнення та конкретизації дії, вираження модальності та стилістичної забарвленості. Встановлено, що адвербіалізація сприяє розширенню синтаксичних можливостей, формуванню нових комунікативних моделей і інтеграції семантичних відтінків у текстову та усну комунікацію.

Зроблено висновок, що адвербіалізація є продуктивним, системоутворювальним і стратегічно важливим способом деривації, що забезпечує розвиток лексико-граматичної структури німецької мови та відкриває нові перспективи для її використання у різних функціональних стилях. Отримані результати можуть бути застосовані у теоретичній германістиці, перекладознавстві, методиці викладання німецької мови як іноземної, а також у створенні навчальних матеріалів, спрямованих на розвиток граматичної та семантичної компетенції учнів.

Ключові слова: адвербіалізація, словотвір, морфологія, деривація, німецька мова, частини мови, граматикалізація, синтаксичні функції, лексико-граматична мобільність, комунікативні моделі.

Abstract

This article examines the process of adverbialization in contemporary German as one of the key mechanisms of secondary word-formation, which plays a crucial role in the dynamic development of its morphological, syntactic, and semantic systems. The study aims to identify and systematize the

morphological, syntactic, and semantic features of adverbialization and to determine its functional role in enhancing linguistic flexibility and multidimensional expressivity in modern German. To achieve this goal, a combination of structural-semantic, descriptive, and comparative methods was applied, allowing the tracking of patterns in the transition of lexemes from other parts of speech, primarily adjectives and nouns, into the class of adverbs, and to assess the degree of their grammaticalization and lexicalization.

The results demonstrate that adverbialization is realized through morphological, syntactic, and semantic models, which differ in terms of formal marking and functional autonomy. Adverbialized forms exhibit high lexical-grammatical mobility and are actively used in contemporary discourse as tools for economizing linguistic resources, specifying actions, expressing modality, and adding stylistic nuance. It has been established that adverbialization contributes to expanding syntactic possibilities, forming new communicative patterns, and integrating semantic nuances into both written and spoken texts.

The study concludes that adverbialization is a productive, system-forming, and strategically important derivational mechanism, which ensures the development of the lexical-grammatical structure of the German language and opens new perspectives for its use across different functional styles. The findings have implications for theoretical Germanic studies, translation studies, and the methodology of teaching German as a foreign language, as well as for the development of teaching materials aimed at enhancing learners' grammatical and semantic competence.

Keywords: adverbialization, word-formation, morphology, derivation, German language, parts of speech, grammaticalization, syntactic functions, lexical-grammatical mobility, communicative patterns.

Постановка проблеми.

У сучасній лінгвістиці процеси переходу між частинами мови привертають значну увагу дослідників, оскільки вони відображають динамічний характер мовної системи та її здатність до саморозвитку. Одним із таких явищ є адвербіалізація — процес переходу слів інших частин мови (передусім прикметників, іменників, рідше дієприкметників) у розряд прислівників. Це явище демонструє взаємозв'язок морфології, синтаксису та семантики.

Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах постійного розвитку сучасної німецької мови, зокрема під впливом комунікативної економії, глобалізаційних процесів і мовних контактів, адвербіалізація стає все більш продуктивним явищем. Вона забезпечує розширення лексико-граматичних можливостей німецької мови, сприяє формуванню нових синтаксичних моделей і створює передумови для граматикалізації лексичних елементів. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених частинам мови та дериваційним процесам, адвербіалізація як самостійний об'єкт дослідження залишається недостатньо вивченою, особливо в аспекті її функціонально-семантичного потенціалу.

Мета статті

Метою даної роботи є виявлення та систематизація морфологічних, синтаксичних і семантичних особливостей адвербіалізації в сучасній німецькій мові, а також з'ясування її ролі у формуванні функціональної динаміки частин мови.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання **таких завдань**: Охарактеризувати сутність поняття “адвербіалізація” у сучасній германістиці, визначити морфологічні та синтаксичні механізми переходу слів до категорії прислівників, проаналізувати семантичні зміни, що супроводжують цей процес, виявити типологію моделей адвербіалізації та простежити їхню продуктивність у сучасному німецькому мовленні,

оцінити роль адвербіалізованих форм у граматичній і комунікативній системі німецької мови, аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблему адвербіалізації розглядали багато відомих німецьких лінгвістів. Зокрема, за висновками **Helbig i Buscha**, адвербіалізація виступає як продуктивний механізм лексико-граматичної системи, що поєднує морфологічну простоту, семантичну гнучкість та синтаксичну стабільність і має велике значення як у функціонуванні мови, так і в педагогічній практиці. За висновками **Fleischer**, адвербіалізація є ключовим механізмом словотворчої системи, що поєднує морфологічну простоту, семантичну гнучкість і синтаксичну стабільність, сприяючи розвитку функціональної і виражальної системи німецької мови. Згідно з науковою роботою **Нельги**, переклад конверсії в англійській та німецькій мовах відрізняється залежно від мовної системи та лексичної структури, що проявляється у використанні різних лексико-граматичних засобів. Англійська мова характеризується більшою частотою прямого перекладу (пряма конверсія), а німецька – більшою залежністю від контексту та застосування трансформаційного способу для збереження смислу та стилістичних особливостей тексту.

Дослідження **Смерчинської** виявили спільні та відмінні риси в мовних засобах вираження граничності дії в обох мовах, що дозволяє краще зрозуміти ці концепції в кожній з них. У своєму дослідженні **Вінтонів** проаналізувала функціонально-семантичні особливості адвербіалізації в німецькій мові з урахуванням її морфологічної структури, контекстуальної варіативності та синтаксичних функцій. У своїх висновках **Косенко** підкреслює, що частиномовна конверсія — це продуктивний механізм мовної динаміки, який сприяє граматикалізації та лексикалізації нових одиниць. Адвербіалізація, як її підтип, відіграє

особливу роль у формуванні нових синтаксичних структур і збагаченні функціонально-семантичного потенціалу сучасної німецької мови.

Дослідження **Ehrich, Veronika** надає цілісне розуміння процесу раннього мовного розвитку, починаючи з пренатального етапу. Вона підкреслює важливість раннього мовного стимулювання та взаємодії з оточенням для розвитку мовних навичок у дітей. У роботі **Zimmermann** досліджується, як лексичні одиниці інтегруються в граматичну структуру мови, зокрема в контексті німецької мови. Розглядаються питання, пов'язані з лексико-граматичними категоріями та їх функціями.

Проблематика адвербіалізації у німецькій мові неодноразово ставала предметом дослідження в межах загальної граматики, морфології та синтаксису. У різні періоди її аналізували провідні германісти, які розглядали цей процес з різних теоретичних позицій — від структурного опису до когнітивно-функціонального підходу.

Donalies у монографії *Wortbildung des Deutschen. Eine Einführung* трактує адвербіалізацію як динамічний морфологічний процес, що відображає тенденцію німецької мови до аналітизму. Дослідниця відзначає, що адвербіалізація нерідко супроводжується семантичним зрушенням — переходом від якісної характеристики до модальної чи обставинної інтерпретації, що зумовлює появу нових синтаксичних функцій у реченні.

Eisenberg у фундаментальній праці *Grundriss der deutschen Grammatik* звертає увагу на синтаксичний аспект адвербіалізації, зокрема на процес інтеграції адвербіалізованих елементів у предикативну структуру речення. Він доводить, що межа між прикметником і прислівником у німецькій мові є досить умовною, а функціональний розподіл базується радше на контексті, ніж на формальних ознаках. Eisenberg розглядає це явище як свідчення граматикалізації, тобто поступового переходу лексичних одиниць у граматичні категорії. **Motsch** акцентує на комунікативній ролі

адвербіалізованих елементів у тексті. Незважаючи на різні підходи, усі дослідники сходяться на думці, що адвербіалізація — це активний і багатовимірний процес, який відіграє важливу роль у розвитку граматичної системи німецької мови.

Об'єктом дослідження є процес адвербіалізації як складова системи словотворення німецької мови.

Предметом дослідження виступають морфологічні, синтаксичні та семантичні характеристики адвербіалізованих одиниць, їхня функціональна роль у структурі речення та тенденції розвитку в сучасному мовленні.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному підході до аналізу адвербіалізації, що поєднує морфологічний, синтаксичний і семантичний рівні опису. Вперше здійснено спробу систематизувати основні моделі адвербіалізації в німецькій мові, виявити закономірності їх уживання у сучасному дискурсі та простежити процес переходу від синтаксичної функції до морфологічного статусу прислівника.

Теоретичне і практичне значення роботи

Результати дослідження мають теоретичне значення для подальшого вивчення проблеми переходів між частинами мови, дериваційних процесів і граматикизації. Практичне значення полягає в можливості використання здобутих висновків у навчальних курсах з морфології та синтаксису німецької мови, у методиці викладання DaF (Deutsch als Fremdsprache), а також у лексикографічній практиці.

Поняття адвербіалізації як способу вторинного словотворення

У сучасній германістиці адвербіалізація розглядається як один із провідних способів вторинної деривації, тобто переходу одиниць з однієї частини мови до іншої без обов'язкових морфологічних змін [Helbig & Buscha, 2001; Fleischer, 1995]. У вузькому значенні цей процес означає

перехід слова іншої частини мови в розряд прислівників із відповідною зміною його граматичних і синтаксичних функцій. На відміну від первинної деривації, адвербіалізація не завжди передбачає додавання афіксів або зміни в кореневій морфемі, а здебільшого реалізується на функціонально-семантичному рівні.

Основна мета адвербіалізації полягає в розширенні експресивно-семантичного потенціалу слова. Вона дозволяє виражати обставинні відношення, модальність, ступінь інтенсивності або емоційно-оцінні значення. Наприклад, у словосполученнях *laut singen*, *schnell laufen*, *offen sprechen* ад'єктиви *laut*, *schnell*, *offen* функціонують як прислівники, хоча зберігають свою первинну морфологічну форму.

Адвербіалізація vs. ад'єктивізація / субстантивація / вербалізація

Порівняно з іншими видами міжчастиномовних переходів, адвербіалізація має низку специфічних ознак. Якщо ад'єктивізація передбачає перехід до класу прикметників (*das Grüne*, *das Böse*), а субстантивація — утворення іменників (*der Alte*, *das Gute*), то адвербіалізація зосереджена на вираженні ознаки дії або стану, тобто на обставинній функції.

Вербалізація, своєю чергою, передбачає утворення дієслівних форм із прикметників або іменників (*staunen – erstaunen*, *frei – befreien*). Усі ці процеси відображають динаміку частиномовної системи німецької мови, однак адвербіалізація має унікальну рису: вона не завжди змінює морфологічний вигляд слова, а радше змінює його синтаксичну позицію та семантичну функцію.

Морфологічно адвербіалізація у німецькій мові реалізується двома основними шляхами — *афіксальною та безафіксною* (синтаксичною) деривацією.

Афіксальна адвербіалізація полягає в утворенні прислівників за допомогою спеціальних суфіксів:

glücklicherweise, interessanterweise, vergleichsweise (суфікс *-weise*)

anfangs, tagsüber, abends (суфікс *-s*)

zufällig, deutlich, herzlich (завершення *-lich* може виражати як прикметникову, так і адвербіальну функцію).

Безафіксна адвербіалізація (*sogenannte Null-Derivation*) означає зміну частиномовної приналежності без формальних показників. Наприклад:

Er spricht laut.

Sie arbeitet fleißig.

У цих випадках прикметники *laut, fleißig* функціонують як прислівники, визначаючи спосіб дії дієслова.

Отже, морфологічна суть адвербіалізації полягає не лише у формальному перетворенні, а в переорієнтації слова на нову синтаксичну функцію, що відображає тісний зв'язок морфологічного і синтаксичного рівнів.

Граматикалізація та лексикалізація адвербіалізованих форм

Процес адвербіалізації тісно пов'язаний із феноменами *граматикалізації* та *лексикалізації*, які відображають різні напрями розвитку мовних одиниць.

Граматикалізація означає перехід лексичних елементів у граматичні категорії. У межах адвербіалізації це виявляється у поступовому перетворенні прикметників у стійкі прислівникові форми, які позбавлені здатності узгоджуватися за родом і числом (*schnell, gern, zusammen*). [Heine & Kuteva, 2002, p52]

Лексикалізація, навпаки, передбачає закріплення певних прислівників як самостійних лексем, що мають власне значення і вживаються незалежно від вихідної прикметникової чи іменникової форми (*heute, damals, manchmal, unterwegs*).

Таким чином, адвербіалізація може розглядатися як проміжна стадія між лексикалізацією і граматикалізацією — процес, у якому елементи

поступово переходять із розряду вільних лексем до граматично фіксованих форм.

Типологія адвербіалізації в німецькій мові

Процес адвербіалізації у сучасній німецькій мові є багатогранним явищем, яке охоплює різні рівні мовної системи — морфологічний, синтаксичний, семантичний і прагматичний. У лінгвістичних дослідженнях [Fleischer, 1995; Eisenberg, 2006; Donalies, 2002] виокремлюються кілька основних типів адвербіалізації залежно від механізму переходу та ступеня формалізації.

Морфологічна адвербіалізація передбачає словотвірне оформлення прислівників за допомогою специфічних афіксів, які формують нову лексему. У німецькій мові найпродуктивнішими засобами є суфікси -*weise*, -*s*, -*lings*, -*e*, -*ens*.

а) Суфікс -*weise* використовується для утворення прислівників від прикметників або іменників, виражаючи спосіб дії чи спосіб оцінки:

glücklicherweise – на щастя

vergleichsweise – порівняно

teilweise – частково.

Ці форми відзначаються високим ступенем граматикалізації, оскільки втрачають лексичне значення вихідної основи та виконують виключно прислівникову функцію.

б) Суфікс -*s* є залишком давніх відмінкових форм (генітива), що граматикалізувався як прислівниковий показник:

anfangs – спочатку

tagsüber – протягом дня

nachts – уночі

У таких випадках можна спостерігати історичний перехід від синтаксичної до морфологічної адвербіалізації, що підтверджує еволюцію мовної системи від аналітичності до синтетизму.

в) Суфікс *-lings* утворює прислівники з відтінком модальності або іронічності:

feindlings – ворожо

freundlings – приязно (архаїзм)

Хоча продуктивність цього суфікса в сучасній мові невелика, він зберігає важливе історичне значення для вивчення еволюції німецького словотвору.

Таким чином, морфологічна адвербіалізація є чітко маркованим процесом, який створює нові лексеми з усталеними граматичними функціями.

Синтаксична адвербіалізація — це зміна функції слова без зовнішньої морфологічної модифікації. Найчастіше цей тип стосується прикметників, які переходять у розряд прислівників, виконуючи обставинну функцію:

Er fährt schnell. – Він їде швидко

Sie arbeitet fleißig. – Вона працює старанно

Такі приклади демонструють явище нульової деривації (Null-Derivation), при якому прикметник, зберігаючи свою форму, набуває нової синтаксичної ролі.

Дослідники [Helbig & Buscha, 2001, p.34 ; Eisenberg, 2006, p.67] наголошують, що в цьому разі межа між прикметником і прислівником є умовною, і лише позиція у реченні визначає частиномовну приналежність слова.

Синтаксична адвербіалізація охоплює також вторинні предикативи, тобто конструкції, що виконують обставинну функцію при дієслові:

Er kam müde nach Hause. – Він прийшов додому втомленим.

Тут прикметник *müde* набуває адвербіального статусу, виражаючи обставину стану суб'єкта дії.

Семантична адвербіалізація передбачає зміщення значення слова в напрямі обставинності без обов'язкових морфологічних або синтаксичних змін. Це означає, що одиниця поступово втрачає своє первісне номінативне або якісне значення, набуваючи узагальненого обставинного змісту.

Наприклад:

Er tut es extra. – Він робить це навмисно.

Sie kam plötzlich. – Вона прийшла раптово.

У цих випадках слова *extra* та *plötzlich* повністю функціонують як прислівники, хоча історично вони мали інше походження (прикметникове або іншомовне).

Семантична адвербіалізація також проявляється у процесі *метафоризації*: *Er arbeitet rund um die Uhr.* (буквально: «кругом годинника») – переносне значення «безперервно».

Такі приклади демонструють когнітивний механізм розширення значення, коли конкретне поняття переосмислюється у часово-модальному аспекті.

Висновки до розділу

Адвербіалізація в сучасній німецькій мові є одним із найактивніших механізмів вторинного словотворення, який поєднує морфологічні, синтаксичні, семантичні та комунікативні параметри. Вона демонструє тенденцію до граматикалізації, економії мовних засобів і підвищення суб'єктивності висловлення, що робить її ключовим чинником динаміки сучасної німецької граматики та словотвору.

Отже, адвербіалізація є не лише процесом морфологічної або синтаксичної перебудови, а й ключовим механізмом мовної еволюції,

тісно пов'язаним із граматикалізацією та лексикалізацією. Усі три процеси взаємодіють на різних рівнях мовної системи — від семантичного до дискурсивного, забезпечуючи гнучкість, адаптивність та виразність німецької мови.

Адвербіалізація виступає своєрідним “мостом” між словотворенням і синтаксисом, оскільки вона одночасно створює нові лексеми і змінює їхню функцію в реченні. Таким чином, дослідження цього процесу відкриває перспективи для подальших студій з історичної граматики, когнітивної лінгвістики та функціональної семантики.

REFERENCES

Vintoniv, M. *Functional and semantic features of adverbialization in the German language*. // *Scientific Notes of Ternopil National Pedagogical University. Series: Linguistics*, 2018, No. 2, pp. 45–51.

Hrytsenko, T. *Processes of derivation and grammaticalization in modern German*. // *Foreign Philology*, No. 130, 2017, pp. 52–58.

Hvozdiak, O. M., & Vesolovskyi, O. V. *Lexical and grammatical means of expressing aspectual categories in the German language*. // *Scientific Notes of V. I. Vernadsky TNU. Series: Philology. Journalism*, 2024, Vol. 35 (74), No. 1, Part 1, pp. 100–105.

Nelha, K. Yu. *Comparative characteristics of the translation of conversion in English and German on the material of journalistic texts*. 2018, 78 p.

Smerechynska, O. V. *Functional and semantic field of action boundedness in German and Ukrainian languages*: Dissertation for the degree of Candidate of Philological Sciences. – Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2019. – 209 p.

Donalies, E. *Wortbildung der deutschen Sprache: Eine Einführung*. – Berlin: Walter de Gruyter, 2002. – 256 p.

Duden – Die Grammatik: Unentbehrlich für richtiges Deutsch. – Mannheim: Dudenverlag, 2017. – 1344 p.

Dudenredaktion. *Duden – Die Grammatik*. – 10th, newly revised and expanded edition. – Berlin: Dudenverlag, 2022. – 1344 p.

Fleischer, W. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. – Berlin: Akademie Verlag, 1995. – 320 p.

Helbig, G., & Buscha, J. *Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. – 23rd, revised edition. – Berlin: Langenscheidt, 2001. – 720 p.

Heine, B., Claudi, U., & Hünnemeyer, F. *Grammaticalization: A Conceptual Framework*. – Chicago: The University of Chicago Press, 1991. – 269 p.

Eisenberg, P. *Grundriss der deutschen Grammatik. Bd. 1: Das Wort*. – Stuttgart: Metzler, 2006. – 400 p.

Motsch, W. *Deutsche Wortbildung in Grundzügen*. – Berlin: de Gruyter, 2004. – 480 p.

Tschirner, E. *Deutsche Grammatik verstehen*. – Tübingen: Narr Francke Attempto, 2019. – 320 p.

Zimmermann, I. *Syntax, Semantics, and the Lexicon: Papers by and in Honor of Ilse Zimmermann*. – Berlin: Language Science Press, 2025.

UDC 811. 111:81'35

АДВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Tetiana Ketova

senior lecturer at the Department of Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies and Design
(2, Mala Shyianovska St., Kyiv, 01011); e-mail: ketova.t@knutd.com.ua;
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5480-4798>

Vitalina Denysenko

senior lecturer at the Department of Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies and Design
(2, Mala Shyianovska St., Kyiv, 01011); e-mail: denisenko_vitalina@ukr.net;
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-4918-5830>

Isakova Yelizaveta

PhD, associate professor at the Department of Philology and Translation
Kyiv National University of Technologies and Design
(2, Mala Shyianovska St., Kyiv, 01011); e-mail: k_im@knutd.edu.ua
orcid: [https:// 0000-0002-8487-042X](https://orcid.org/0000-0002-8487-042X)

Переклад німецьких слів, які не мають відповідних еквівалентів в інших мовах

Анотація

У статті досліджується процес адвербіалізації в сучасній німецькій мові як один із найважливіших шляхів вторинної деривації, що відіграє ключову роль у динамічному розвитку її морфологічної, синтаксичної та семантичної системи. Метою роботи є виявлення та систематизація морфологічних, синтаксичних та семантичних особливостей адвербіалізації, а також визначення її функціональної ролі у формуванні мовної гнучкості та багатовимірної виразності сучасної німецької мови. Для досягнення цієї мети застосовано комплекс методів: структурно-семантичний, описовий та порівняльний, що дозволили простежити закономірності переходу лексем з інших частин мови, передусім прикметників та іменників, у розряд прислівників та визначити рівень їх граматикалізації та лексикалізації.

Результати дослідження показують, що адвербіалізація реалізується через морфологічні, синтаксичні та семантичні моделі, які різняться за ступенем формального маркування та функціональною автономією. Адвербіалізовані одиниці характеризуються високою лексико-граматичною мобільністю, активно функціонують у сучасному мовленні як засіб економії мовних ресурсів, уточнення та конкретизації дії, вираження модальності та стилістичної забарвленості. Встановлено, що адвербіалізація сприяє розширенню синтаксичних можливостей, формуванню нових комунікативних моделей і інтеграції семантичних відтінків у текстову та усну комунікацію.

Зроблено висновок, що адвербіалізація є продуктивним, системоутворювальним і стратегічно важливим способом деривації, що

забезпечує розвиток лексико-граматичної структури німецької мови та відкриває нові перспективи для її використання у різних функціональних стилях. Отримані результати можуть бути застосовані у теоретичній германістиці, перекладознавстві, методиці викладання німецької мови як іноземної, а також у створенні навчальних матеріалів, спрямованих на розвиток граматичної та семантичної компетенції учнів.

Ключові слова: адвербіалізація, словотвір, морфологія, деривація, німецька мова, частини мови, граматикалізація, синтаксичні функції, лексико-граматична мобільність, комунікативні моделі.

Abstract

This article examines the process of adverbialization in contemporary German as one of the key mechanisms of secondary word-formation, which plays a crucial role in the dynamic development of its morphological, syntactic, and semantic systems. The study aims to identify and systematize the morphological, syntactic, and semantic features of adverbialization and to determine its functional role in enhancing linguistic flexibility and multidimensional expressivity in modern German. To achieve this goal, a combination of structural-semantic, descriptive, and comparative methods was applied, allowing the tracking of patterns in the transition of lexemes from other parts of speech, primarily adjectives and nouns, into the class of adverbs, and to assess the degree of their grammaticalization and lexicalization.

The results demonstrate that adverbialization is realized through morphological, syntactic, and semantic models, which differ in terms of formal marking and functional autonomy. Adverbialized forms exhibit high lexical-grammatical mobility and are actively used in contemporary discourse as tools for economizing linguistic resources, specifying actions, expressing modality,

and adding stylistic nuance. It has been established that adverbialization contributes to expanding syntactic possibilities, forming new communicative patterns, and integrating semantic nuances into both written and spoken texts. The study concludes that adverbialization is a productive, system-forming, and strategically important derivational mechanism, which ensures the development of the lexical-grammatical structure of the German language and opens new perspectives for its use across different functional styles. The findings have implications for theoretical Germanic studies, translation studies, and the methodology of teaching German as a foreign language, as well as for the development of teaching materials aimed at enhancing learners' grammatical and semantic competence.

Keywords: adverbialization, word-formation, morphology, derivation, German language, parts of speech, grammaticalization, syntactic functions, lexical-grammatical mobility, communicative patterns.

Постановка проблеми.

У сучасній лінгвістиці процеси переходу між частинами мови привертають значну увагу дослідників, оскільки вони відображають динамічний характер мовної системи та її здатність до саморозвитку. Одним із таких явищ є адвербіалізація — процес переходу слів інших частин мови (передусім прикметників, іменників, рідше дієприкметників) у розряд прислівників. Це явище демонструє взаємозв'язок морфології, синтаксису та семантики.

Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах постійного розвитку сучасної німецької мови, зокрема під впливом комунікативної економії, глобалізаційних процесів і мовних контактів, адвербіалізація стає все більш продуктивним явищем. Вона забезпечує розширення лексико-граматичних можливостей німецької мови, сприяє формуванню нових

синтаксичних моделей і створює передумови для граматикалізації лексичних елементів. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених частинам мови та дериваційним процесам, адвербіалізація як самостійний об'єкт дослідження залишається недостатньо вивченою, особливо в аспекті її функціонально-семантичного потенціалу.

Мета статті

Метою даної роботи є виявлення та систематизація морфологічних, синтаксичних і семантичних особливостей адвербіалізації в сучасній німецькій мові, а також з'ясування її ролі у формуванні функціональної динаміки частин мови.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання **таких завдань**: Охарактеризувати сутність поняття “адвербіалізація” у сучасній германістиці, визначити морфологічні та синтаксичні механізми переходу слів до категорії прислівників, проаналізувати семантичні зміни, що супроводжують цей процес, виявити типологію моделей адвербіалізації та простежити їхню продуктивність у сучасному німецькому мовленні, оцінити роль адвербіалізованих форм у граматичній і комунікативній системі німецької мови, аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблему адвербіалізації розглядали багато відомих німецьких лінгвістів. Зокрема, за висновками **Helbig i Buscha**, адвербіалізація виступає як продуктивний механізм лексико-граматичної системи, що поєднує морфологічну простоту, семантичну гнучкість та синтаксичну стабільність і має велике значення як у функціонуванні мови, так і в педагогічній практиці. За висновками **Fleischer**, адвербіалізація є ключовим механізмом словотворчої системи, що поєднує морфологічну простоту, семантичну гнучкість і синтаксичну стабільність, сприяючи розвитку функціональної і виражальної системи німецької мови. Згідно з науковою роботою **Нельги**, переклад конверсії в англійській та німецькій

мовах відрізняється залежно від мовної системи та лексичної структури, що проявляється у використанні різних лексико-граматичних засобів. Англійська мова характеризується більшою частотою прямого перекладу (пряма конверсія), а німецька – більшою залежністю від контексту та застосування трансформаційного способу для збереження смислу та стилістичних особливостей тексту.

Дослідження **Смеречинської** виявили спільні та відмінні риси в мовних засобах вираження граничності дії в обох мовах, що дозволяє краще зрозуміти ці концепції в кожній з них. У своєму дослідженні **Вінтонів** проаналізувала функціонально-семантичні особливості адвербіалізації в німецькій мові з урахуванням її морфологічної структури, контекстуальної варіативності та синтаксичних функцій. У своїх висновках **Косенко** підкреслює, що частиномовна конверсія — це продуктивний механізм мовної динаміки, який сприяє граматикалізації та лексикалізації нових одиниць. Адвербіалізація, як її підтип, відіграє особливу роль у формуванні нових синтаксичних структур і збагаченні функціонально-семантичного потенціалу сучасної німецької мови.

Дослідження **Ehrich, Veronika** надає цілісне розуміння процесу раннього мовного розвитку, починаючи з пренатального етапу. Вона підкреслює важливість раннього мовного стимулювання та взаємодії з оточенням для розвитку мовних навичок у дітей. У роботі **Zimmermann** досліджується, як лексичні одиниці інтегруються в граматичну структуру мови, зокрема в контексті німецької мови. Розглядаються питання, пов'язані з лексико-граматичними категоріями та їх функціями.

Проблематика адвербіалізації у німецькій мові неодноразово ставала предметом дослідження в межах загальної граматики, морфології та синтаксису. У різні періоди її аналізували провідні германісти, які

розглядали цей процес з різних теоретичних позицій — від структурного опису до когнітивно-функціонального підходу.

Donalies у монографії *Wortbildung des Deutschen. Eine Einführung* трактує адвербіалізацію як динамічний морфологічний процес, що відображає тенденцію німецької мови до аналітизму. Дослідниця відзначає, що адвербіалізація нерідко супроводжується семантичним зрушенням — переходом від якісної характеристики до модальної чи обставинної інтерпретації, що зумовлює появу нових синтаксичних функцій у реченні.

Eisenberg у фундаментальній праці *Grundriss der deutschen Grammatik* звертає увагу на синтаксичний аспект адвербіалізації, зокрема на процес інтеграції адвербіалізованих елементів у предикативну структуру речення. Він доводить, що межа між прикметником і прислівником у німецькій мові є досить умовною, а функціональний розподіл базується радше на контексті, ніж на формальних ознаках. Eisenberg розглядає це явище як свідчення граматикалізації, тобто поступового переходу лексичних одиниць у граматичні категорії. **Motsch** акцентує на комунікативній ролі адвербіалізованих елементів у тексті. Незважаючи на різні підходи, усі дослідники сходяться на думці, що адвербіалізація — це активний і багатовимірний процес, який відіграє важливу роль у розвитку граматичної системи німецької мови.

Об'єктом дослідження є процес адвербіалізації як складова системи словотворення німецької мови.

Предметом дослідження виступають морфологічні, синтаксичні та семантичні характеристики адвербіалізованих одиниць, їхня функціональна роль у структурі речення та тенденції розвитку в сучасному мовленні.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному підході до аналізу адвербіалізації, що поєднує морфологічний, синтаксичний і семантичний

рівні опису. Вперше здійснено спробу систематизувати основні моделі адвербіалізації в німецькій мові, виявити закономірності їх уживання у сучасному дискурсі та простежити процес переходу від синтаксичної функції до морфологічного статусу прислівника.

Теоретичне і практичне значення роботи

Результати дослідження мають теоретичне значення для подальшого вивчення проблеми переходів між частинами мови, дериваційних процесів і граматикикалізації. Практичне значення полягає в можливості використання здобутих висновків у навчальних курсах з морфології та синтаксису німецької мови, у методиці викладання DaF (Deutsch als Fremdsprache), а також у лексикографічній практиці.

Поняття адвербіалізації як способу вторинного словотворення

У сучасній германістиці адвербіалізація розглядається як один із провідних способів вторинної деривації, тобто переходу одиниць з однієї частини мови до іншої без обов'язкових морфологічних змін [Helbig & Buscha, 2001; Fleischer, 1995]. *Основна мета адвербіалізації* полягає в розширенні експресивно-семантичного потенціалу слова. Вона дозволяє виражати обставинні відношення, модальність, ступінь інтенсивності або емоційно-оцінні значення. Наприклад, у словосполученнях *laut singen*, *schnell laufen*, *offen sprechen* ад'єктиви *laut*, *schnell*, *offen* функціонують як прислівники, хоча зберігають свою первинну морфологічну форму.

Адвербіалізація vs. ад'єктивізація / субстантивація / вербалізація

Порівняно з іншими видами міжчастиномовних переходів, адвербіалізація має низку специфічних ознак. Якщо ад'єктивізація передбачає перехід до класу прикметників (*das Grüne*, *das Böse*), а субстантивація — утворення іменників (*der Alte*, *das Gute*), то адвербіалізація зосереджена на вираженні ознаки дії або стану, тобто на обставинній функції.

Морфологічно адвербіалізація у німецькій мові реалізується двома основними шляхами — *афіксальною та безафіксною* (синтаксичною) деривацією.

Афіксальна адвербіалізація полягає в утворенні прислівників за допомогою спеціальних суфіксів:

glücklicherweise, interessanterweise, vergleichsweise (суфікс *-weise*)

anfangs, tagsüber, abends (суфікс *-s*)

zufällig, deutlich, herzlich (завершення *-lich* може виражати як прикметникову, так і адвербіальну функцію).

Безафіксна адвербіалізація (*sogenannte Null-Derivation*) означає зміну частиномовної приналежності без формальних показників. Наприклад:

Er spricht laut.

Sie arbeitet fleißig.

У цих випадках прикметники *laut, fleißig* функціонують як прислівники, визначаючи спосіб дії дієслова.

Граматикалізація означає перехід лексичних елементів у граматичні категорії. У межах адвербіалізації це виявляється у поступовому перетворенні прикметників у стійкі прислівникові форми, які позбавлені здатності узгоджуватися за родом і числом (*schnell, gern, zusammen*). [Heine & Kuteva, 2002, p52]

Лексикалізація, навпаки, передбачає закріплення певних прислівників як самостійних лексем, що мають власне значення і вживаються незалежно від вихідної прикметникової чи іменникової форми (*heute, damals, manchmal, unterwegs*).

Таким чином, адвербіалізація може розглядатися як проміжна стадія між лексикалізацією і граматикалізацією — процес, у якому елементи поступово переходять із розряду вільних лексем до граматично фіксованих форм.

Типологія адвербіалізації в німецькій мові

Процес адвербіалізації у сучасній німецькій мові є багатогранним явищем, яке охоплює різні рівні мовної системи — морфологічний, синтаксичний, семантичний і прагматичний. У лінгвістичних дослідженнях [Fleischer, 1995; Eisenberg, 2006; Donalies, 2002] виокремлюються кілька основних типів адвербіалізації залежно від механізму переходу та ступеня формалізації.

Морфологічна адвербіалізація передбачає словотвірне оформлення прислівників за допомогою специфічних афіксів, які формують нову лексему. У німецькій мові найпродуктивнішими засобами є суфікси -*weise*, -*s*, -*lings*, -*e*, -*ens*.

а) Суфікс -*weise* використовується для утворення прислівників від прикметників або іменників, виражаючи спосіб дії чи спосіб оцінки:

glücklicherweise – на щастя

vergleichsweise – порівняно

teilweise – частково.

б) Суфікс -*s* є залишком давніх відмінкових форм (генітива), що граматикувався як прислівниковий показник:

anfangs – спочатку

tagsüber – протягом дня

nachts – уночі

У таких випадках можна спостерігати історичний перехід від синтаксичної до морфологічної адвербіалізації, що підтверджує еволюцію мовної системи від аналітичності до синтетизму.

в) Суфікс -*lings* утворює прислівники з відтінком модальності або іронічності:

feindlings – ворожо

freundlings – приязно (архаїзм)

Хоча продуктивність цього суфікса в сучасній мові невелика, він зберігає важливе історичне значення для вивчення еволюції німецького словотвору.

Таким чином, морфологічна адвербіалізація є чітко маркованим процесом, який створює нові лексеми з усталеними граматичними функціями.

Синтаксична адвербіалізація — це зміна функції слова без зовнішньої морфологічної модифікації. Найчастіше цей тип стосується прикметників, які переходять у розряд прислівників, виконуючи обставинну функцію:

Er fährt schnell. – Він їде швидко

Sie arbeitet fleißig. – Вона працює старанно

Такі приклади демонструють явище нульової деривації (Null-Derivation), при якому прикметник, зберігаючи свою форму, набуває нової синтаксичної ролі.

Дослідники [Helbig & Buscha, 2001, p.34 ; Eisenberg, 2006, p.67] наголошують, що в цьому разі межа між прикметником і прислівником є умовною, і лише позиція у реченні визначає частиномовну приналежність слова.

Семантична адвербіалізація передбачає зміщення значення слова в напрямі обставинності без обов'язкових морфологічних або синтаксичних змін. Це означає, що одиниця поступово втрачає своє первісне номінативне або якісне значення, набуваючи узагальненого обставинного змісту.

Наприклад:

Er tut es extra. – Він робить це навмисно.

Sie kam plötzlich. – Вона прийшла раптово.

У цих випадках слова *extra* та *plötzlich* повністю функціонують як прислівники, хоча історично вони мали інше походження (прикметникове або іншомовне).

Висновки до розділу

Адвербіалізація в сучасній німецькій мові є одним із найактивніших механізмів вторинного словотворення, який поєднує морфологічні, синтаксичні, семантичні та комунікативні параметри. Вона демонструє тенденцію до граматикалізації, економії мовних засобів і підвищення суб'єктивності висловлення, що робить її ключовим чинником динаміки сучасної німецької граматики та словотвору.

Отже, адвербіалізація є не лише процесом морфологічної або синтаксичної перебудови, а й ключовим механізмом мовної еволюції, тісно пов'язаним із граматикалізацією та лексикалізацією. Усі три процеси взаємодіють на різних рівнях мовної системи — від семантичного до дискурсивного, забезпечуючи гнучкість, адаптивність та виразність німецької мови.

Адвербіалізація виступає своєрідним “мостом” між словотворенням і синтаксисом, оскільки вона одночасно створює нові лексеми і змінює їхню функцію в реченні. Таким чином, дослідження цього процесу відкриває перспективи для подальших студій з історичної граматики, когнітивної лінгвістики та функціональної семантики.

REFERENCES

1. Vintoniv, M. *Functional and semantic features of adverbialization in the German language*. // *Scientific Notes of Ternopil National Pedagogical University. Series: Linguistics*, 2018, No. 2, pp. 45–51.
2. Hrytsenko, T. *Processes of derivation and grammaticalization in modern German*. // *Foreign Philology*, No. 130, 2017, pp. 52–58.
3. Hvozdiak, O. M., & Vesolovskyi, O. V. *Lexical and grammatical means of expressing aspectual categories in the German language*. // *Scientific Notes of V. I. Vernadsky TNU*.

4. *Series: Philology. Journalism*, 2024, Vol. 35 (74), No. 1, Part 1, pp. 100–105.
Nelha, K. Yu. *Comparative characteristics of the translation of conversion in English and German on the material of journalistic texts*. 2018, 78 p.
5. Smerechynska, O. V. *Functional and semantic field of action boundedness in German and Ukrainian languages*: Dissertation for the degree of Candidate of Philological Sciences. – Lviv: Ivan Franko National University of Lviv, 2019. – 209 p.
6. Donalies, E. *Wortbildung der deutschen Sprache: Eine Einführung*. – Berlin: Walter de Gruyter, 2002. – 256 p.
7. *Duden – Die Grammatik: Unentbehrlich für richtiges Deutsch*. – Mannheim: Dudenverlag, 2017. – 1344 p.
8. Dudenredaktion. *Duden – Die Grammatik*. – 10th, newly revised and expanded edition. – Berlin: Dudenverlag, 2022. – 1344 p.
9. Fleischer, W. *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*. – Berlin: Akademie Verlag, 1995. – 320 p.
10. Helbig, G., & Buscha, J. *Deutsche Grammatik: Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. – 23rd, revised edition. – Berlin: Langenscheidt, 2001. – 720 p.
11. Heine, B., Claudi, U., & Hünnemeyer, F. *Grammaticalization: A Conceptual Framework*. – Chicago: The University of Chicago Press, 1991. – 269 p.
12. Eisenberg, P. *Grundriss der deutschen Grammatik. Bd. 1: Das Wort*. – Stuttgart: Metzler, 2006. – 400 p.
13. Motsch, W. *Deutsche Wortbildung in Grundzügen*. – Berlin: de Gruyter, 2004. – 480 p.
14. Tschirner, E. *Deutsche Grammatik verstehen*. – Tübingen: Narr Francke Attempto, 2019. – 320 p.
15. Zimmermann, I. *Syntax, Semantics, and the Lexicon: Papers by and in Honor of Ilse Zimmermann*. – Berlin: Language Science Press, 2025.

